

Rondetafelbijeenkomst

PROVINCIALE STATEN GELDERLAND
GELDERS MUSEUM

Goedemiddag dames en heren,

22 mei 2024

Dank u wel voor de uitnodiging.

Mijn naam is Marc Wingens, directeur van Erfgoed Gelderland.

Erfgoed Gelderland is een ondersteuningsinstelling van de provincie Gelderland. Daarnaast is Erfgoed Gelderland een coöperatie waarin de Gelderse erfgoedsector zich heeft georganiseerd. We hebben ca. 250 leden die samen het Verhaal van Gelderland vertellen.

Dit is de afgelopen jaren heel letterlijk gebeurd in het boekproject Verhaal van Gelderland, dat werd geleid door Dolly Verhoeven, de hoogleraar Gelderse geschiedenis, en werd ondersteund door Erfgoed Gelderland. Het project startte in januari 2019 met het tekenen van een convenant door 102 organisaties (bijna allemaal leden van EG). Daarna zijn deze organisaties – en nog vele anderen die later aansloten – deel gaan uitmaken van een hecht projectnetwerk, met vele contactmomenten. Het boekproject Verhaal van Gelderland was – en is – een prachtig middel voor verbinding en samenwerking.

Feitelijk zijn de ideeën voor een Gelders museum hier een vervolg op. Waar het boek Verhaal van Gelderland voor het eerst vertelt waar Gelderland vandaan komt en de Gelderlanders – en andere geïnteresseerden – informeert over de geschiedenis van hun leefomgeving, daar kan een museum het Verhaal van Gelderland laten zien.

Proces

De wens om tot een Gelders museum te komen, wordt sinds enkele jaren sterk uitgedragen door de Ridders van Gelre. Ze worden hierin ondersteund door professor Dolly Verhoeven. Een jaar geleden is deze wens ook politiek onderschreven toen de nieuwe coalitie de ondersteuning van het idee en een onderzoek naar de mogelijkheden, opnam in haar Coalitieakkoord. Maar anders dan bij het boekproject Verhaal van Gelderland, is Erfgoed Gelderland niet onmiddellijk enthousiast begonnen met de ondersteuning van de plannen vanuit het erfgoedveld, aangezien er gemengde gevoelens over de plannen bleken te leven bij onze leden.

Omdat een Gelders museum het Verhaal van Gelderland wil verbeelden en onze 250 leden dat verhaal samen vertellen, vonden – en vinden – wij het belangrijk hen bij de ideevorming te betrekken. Daarom hebben we in november 2023 gedeputeerde Drenth uitgenodigd om met de leden in gesprek te gaan over een Gelders museum. Ook hebben we toen de leden de vraag gesteld wat een Gelders museum zou betekenen voor hun organisatie.

Nadat Zutphen zich twee maanden later, in januari van dit jaar, kandideerde als vestigingsplaats voor een Gelders museum, kwam alles in een stroomversnelling. Erfgoed Gelderland heeft, naar aanleiding hiervan, gewezen op zijn rol als verbinder van de Gelderse erfgoedorganisaties onderling en op zijn schakelfunctie tussen de erfgoedsector en de provincie Gelderland. Ook hebben we toen duidelijk naar voren gebracht dat een Gelders museum de verbinding en samenwerking van de Gelderse erfgoedsector, verenigd in die coöperatie, moet uitdrukken. Het Verhaal van Gelderland vertellen we samen.

Begin februari heeft de provincie een Statenbrief gepubliceerd waarin GS beschrijft welke stappen er de komende tijd worden gezet op weg naar een Gelders museum. In de brief staat Erfgoed Gelderland, als vertegenwoordiger van de erfgoedsector, genoemd als de samenwerkingspartner waarmee deze verkenning wordt uitgevoerd.

Gemengde gevoelens

Tot zover het proces. Nu even terug naar de gemengde gevoelens. Zoals gezegd vinden niet alle leden er hetzelfde van. Hoewel velen een Gelders museum wel zien zitten en er zeker ook organisaties zijn die geen bezwaar hebben tegen de locatie Zutphen, zijn er toch wat zorgen, en die kunnen als volgt worden samengevat:

De eerste zorg heeft natuurlijk met geld te maken. Leidt een Gelders museum tot een herverdeling van de provinciale middelen?

Het aantal organisaties dat, afgezien van de drie provinciale ondersteuningsinstellingen voor cultuur, structureel subsidie van de provincie ontvangt, is klein; bij mijn weten betreft dit alleen het Valkhof Museum en de Gelderland Bibliotheek. Het Valkhof Museum krijgt subsidie voor de archeologische taak, inclusief het tentoonstellen van objecten; de Gelderland Bibliotheek, ondergebracht in de Rozet, verzamelt en beschrijft al sinds het midden van de 19e eeuw alles wat er over de provincie Gelderland gepubliceerd wordt.

Daarnaast heeft de provincie twee regelingen voor het aanvragen van projectsubsidie: de regeling kleine musea en de regeling thematische Gelderse verhaallijnen. (De regeling kleine musea staat overigens sowieso onder druk.)

De tweede zorg gaat over mogelijke verschuivingen in het museumlandschap. Wat betekent de komst van een nieuwe speler bijvoorbeeld voor de bezoekersaantallen van andere musea? Gaat er concurrentie ontstaan en welke gevolgen heeft die concurrentie? Hoe zit het met voor het nieuwe museum gewenste tentoonstellingsobjecten uit de bestaande musea?

Maar de voornaamste zorg betreft toch dat erfgoedorganisaties, met name musea, vrezen dat zo'n fysieke plek niet voldoende recht zal doen aan het feit dat zij allemaal samen het Verhaal van Gelderland vertellen, waarbij zij elke regio en elk relevant Gelders thema aan bod laten komen. Hoe kan één plek, met één organisatie, recht doen aan al die facetten van dat verhaal?

Bovendien, veel organisaties vinden dat het Verhaal van Gelderland ook zonder museum al succesvol in beeld wordt gebracht. Ik vertelde eerder over het boekproject Verhaal van Gelderland, dat een product is van intensieve samenwerking, maar ook een motor is gebleken die is blijven lopen. Op basis van het boek zijn de Gelderse musea, in coöperatieverband, aan de slag gegaan met digitale

middelen, te vinden op de website Verhaal van Gelderland. Hier treffen Gelderse musea elkaar op thema's en tijdvakken en kunnen ze relaties aangaan. Podcasts, ingesproken door ridder René, en mediatours, ondersteunen deze museale verbindingen. De websites Mijn Gelderland, met 4000 verhalen, en Collectie Gelderland, met 650.000 objecten uit ruim 80 musea, zorgen voor verdieping. Al deze middelen hebben op zichzelf al een grote waarde en effectiviteit en dragen bij aan een virtueel museum, maar kunnen natuurlijk ook een prachtige basis zijn voor een museum op een fysieke plek, mits de onderlinge samenwerking wordt voortgezet.

Ten slotte

Ten slotte wil ik nog enkele algemene opmerkingen maken over een Gelders museum. Of eigenlijk, over een provinciaal museum, over de doelstelling en de vorm.

In de Statenbrief van 6 februari jl. staat dat het in de eerste plaats een museum voor de inwoners van Gelderland moet worden. Dit lijkt me een educatieve doelstelling, gericht op het bekend maken van de Gelderlander met zijn leefomgeving. Een educatief programma voor het basisonderwijs kan hier, denk ik, niet echt ontbreken maar is overigens lastig te implementeren. Een provinciaal museum dat primair een historisch verhaal vertelt, gericht op de eigen inwoners, kan bovendien minder bezoekers verwachten dan een kunstmuseum met blockbuster tentoonstellingen, gericht op dagjesmensen en toeristen. Het lijkt me dus wijs om verwachtingen wat betreft bezoekersaantallen bij voorbaat niet te hoog te stellen.

En wat is nu eigenlijk een provinciaal museum in Nederland? We zullen er zo meteen meer over horen, niet alleen van de directeur van het Zeeuws Museum, maar ook van Saskia Bak, die eerder directeur was van het Fries Museum. Hier zou ik alvast willen opmerken dat het vertellen van een verhaal aan de hand van historische objecten iets anders is dan het tentoonstellen van objecten die op grond van esthetische overwegingen bijeen gebracht zijn. De objecten waarmee het Verhaal van Gelderland kan worden verteld, hebben over het algemeen een beperkte esthetische waarde en kunnen alleen goed worden geapprecieerd dankzij het verhaal dat erover wordt verteld.

Wat me als laatste brengt bij het noemen van een voorbeeld. Ik ken eigenlijk geen provinciaal museum in Nederland dat niet in de eerste plaats een kunstmuseum is. Kunst kan veel brengen, omdat kunstobjecten als kenmerk hebben dat ze in staat zijn de beschouwer direct te treffen. Bovendien zet kunst aan tot nadenken, en dat kan ook een Gelders museum goed gebruiken, bv. als het gaat over het Verhaal van Gelderland in verhouding tot de huidige tijd. Maar ik denk dat hier toch vooral de bedoeling is dat er een begrijpelijk, doorlopend historisch verhaal wordt verteld.

En dan is er, hier vlakbij, een goed voorbeeld: de Nationale Historische Canon in het Nederlands Openlucht Museum. Weliswaar een erg duur voorbeeld, maar heel geschikt omdat het vooral gebruik maakt van belevingstechnieken, zoals het opblazen van afbeeldingen, vertellers, geluidsfragmenten, virtual reality en augmented reality. Ik zou willen aanraden hier eens te gaan kijken, mocht u deze Canon nog niet bezocht hebben. Zo'n historische canon gaat enkele jaren mee, vergt voor die duur relatief weinig onderhoudskosten, afspraken over bruiklenen met andere musea zijn niet of beperkt nodig en al het huidige digitale materiaal van het Verhaal van Gelderland kan er in worden verwerkt. Misschien nog wel het belangrijkste: bij deze verbeelding van het Verhaal van Nederland hoort een structureel netwerk van participerende musea. Dat, zo moge duidelijk zijn geworden uit mijn verhaal, zien we hier in Gelderland ook graag.